

דף עט. -

"השוכר את החמור לרכוב עליה ומתה לו בחצי הדרך"

שורה 12 – "אמר רבה בר רב הונא אמר רב וכו"

1. קרא את דברי הגמרא עד המילה "תרעומת" וכתוב בלשונך מהו המקרה שהגמרא עוסקת בו?

_____.

2. עיין ברש"י ד"ה - אלא תרעומת" והסבר למי יש תרעומת? ומהי התרעומת?

_____.

3. כשהגמרא אומרת "היכי דמי" מה היא באה לברר? (הסבר מעבר לפירוש המילולי)

_____.

4. הגמרא מציגה שתי כיווני חשיבה, העתק והסבר כל אחת מהן באופן ברור!

1. _____.

_____ .ההסבר

_____:

2. _____.

_____ .ההסבר הוא:

_____.

5. באיזה אחד משתי האפשרויות הגמרא בוחרת? הוכח מדברי הגמרא והסבר את הדברים.

_____.

6. התוספות בד"ה "אילו" שואלים על דברי הגמרא, העתק את שאת תוספות והסבר אותה בלשונך!

_____ :השאלה

_____ :הסבר השאלה:

התוס' מציעים 2 תשובות לשאלה. קרא את התשובות והסבר כל אחת בנפרד.

תשובה 1.

_____.

ב. בתשובה 1 של תוס' והסבר לפי זה למה השוכר ישלם את כל מה שמגיע למשכיר ולא יפחית לו מהשכר שהוא כעת יצטרך לתת כדי לשכור חמור חדש? (השב ב 3 מילים) _____

_____ .

8. מהי האפשרות השניה שהתוספות מציעים? העתק את אפשרות 2

_____ :

_____ .

הסבר את האפשרות 2 שהתוספות מביאים:

_____

_____ .

המשך הסוגיא פותחת במילים : "היכי דמי" מס' 2 .

כעת הגמרא מבררת בירור נוסף ויסודי , להבהיר מה ביקש השוכר לשכור מהמשכיר. (שורה 19)

העתק את שתי האפשרויות שהגמרא מביאה ושאלת הגמרא על כל אחת מהן :

1. _____ הא _____ .

פירוש: _____ .

2. _____ אם _____ .

עיין ברש"י ד"ה "אם יש בדמים" עד המילה "ליקח" והסבר לפי דבריו את אפשרות מס' 2 -

_____

_____ .

תשובת הגמרא : " לא צריכא בשאין בדמיה ליקח" כשהמרא אומרת "בדמיה" דמיה של מי היא מתכוונת?

_____ .

הגמרא שוב מבררת, " אם יש בדמיה לישכור ישכור" כיצד משיבה הגמרא לשאלה זו?

_____

בהצלחה רבה !!!

סיכום סוגיית – השוכר חמור ומתה בחצי הדרך (עט.)

אוצר מילים

דשכיח לאגורי – האפשרות לשכור חמור מצויה

מאי עבדיתה – מה עניינו

אגרא – שכר

בעית למיתי עד הכא – צריך להגיע עד כאן

רב לטעמיה – רב לטעמו (לשיטתו), דברי רב במקום זה מתאימים לדבריו במקום אחר.

במאי קמיפלגי – במה נחלקו, מהי סיבת מחלוקתם

מכלינן קרנא – תכלה הקרן

מבנה

1. א. בגמרא הובאה מימרא של רבה בר רב הונא בשם רב. העתק את המקרה ואת הדין.

. השוכר את החמור לרכוב עליה - ומתה לו בחצי הדרך, דין: נותן לו שכרו של חצי הדרך ואין לו עליו אלא תרעומות.

2. הגמרא ביררה מה המציאות במקרה שהביא רבה בר רב הונא. כתוב את הביטוי שמשמש כהקדמה לבירור המציאות. _____ היכי דמי.

3. בבירור הוצעו שתי אפשרויות ועל כל אחת מהן הקשתה הגמרא.

העתק מהגמרא את האפשרות הראשונה ואת הקושי עליה, ואת האפשרות השנייה ואת הקושי

עליה. _____ . אי דשכיח

לאגורי - תרעומות מאי עבדיתה?

אי דלא שכיח לאגורי - אגרא בעי למיתב ליה!

4. הגמרא מעמידה את המקרה לפי אחת האפשרויות. כתוב את המילה שמשמשת כהקדמה להעמדה זו? _____ לעולם

5. א. בהמשך, הגמרא ביררה פעם נוספת את דבריה ושוב הוצעו שתי אפשרויות, אשר גם עליהן הקשתה הגמרא. העתק מהגמרא את האפשרות הראשונה ואת הקושי עליה, ואת האפשרות השנייה ואת הקושי עליה.

_____ . אי דא"ל חמור סתם – חייב להעמיד לו חמור אחר!

אי דא"ל חמור זה - אם יש בדמיה ליקח יקח.

רא תרצה תירוץ הפותח במילים "לא צריכא". כתוב את המילה האחרונה בתירוץ זה?.

ליקח.

4. הגמרא הקשתה על תירוץ זה: "אם יש בדמיה לשכור – ישכור?" כתוב את המילה האחרונה בתירוץ

הגמרא על קושייה זו. _____.

קרנא.

למורה – סוגייה זו מורכבת מחלקים רבים. תפקיד השאלות במבנה הוא לקבל תמונה כללית על הסוגייה כיחידה אחת טרם הלימוד.

פרשנות והיסק

6 א. הסבר בלשונך את המקרה ואת הדין שאמר רבה בר רב הונא בשם רב. החלף את המילים "לו" ו"עליו" במילים "השוכר" ו"המשכיר".

אדם שכר חמור לרכוב עליו למקום מסוים והחמור מת באמצע הדרך, והשוכר לא הגיע למקום אליו רצה. השוכר צריך לשלם את השכר שקבע עם המשכיר לפי מה שהוא נהנה. אבל על כך שהשוכר "נתקע" באמצע וצריך להתאמץ למצוא דרך להגיע לייעדו - אין לשוכר אפשרות לתבוע דבר מהמשכיר, רק מותר שתהיה לו תרעומת וקפידא עליו.

ב. על מה התרעומות? היעזר ברש"י. _____.

שהשכיר לו חמור חלש וכחוש.

7. "היכי דמי? אי דשכיח לאגורי".

א. הסבר בלשונך מדוע במקרה של "שכיח לאגורי", אין לשוכר אפילו זכות להתרעם על המשכיר?

אם המקום בו מת החמור הוא מקום שמצוי לשכור חמורים, אם כן ישלם למשכיר את התשלום עבור מחצית הדרך הראשונה, ומכאן ואילך ישכור בכספו חמור להגיע אל מחוז חפצו. ועל מעט טרחה זו - לא הותר לו להתרעם על המשכיר.

ב. מדוע במקרה "דלא שכיח לאגורי" השוכר לא צריך לשלם?

אם אין אפשרות להשכיר חמור אחר, הרי לא הועילה לו כלל השכירות עד כאן, ויוכל לתבוע את המשכיר לבטל את השכירות ולא לשלם לו כלל שכר!

8. הגמרא מעמידה את המקרה של רב במציאות של "לא שכיח לאגורי". מדוע במציאות זו בכל זאת השוכר צריך לשלם על מחצית הדרך?

אומנם מדובר באופן שאי אפשר לשכור חמור אחר, ובכל זאת חייב השוכר לשלם דמי מחצית הדרך, משום שאומר לו המשכיר: אילו רוצה לשכור את החמור עד כאן, לא היית צריך לשלם לי על כך? בוודאי שכן, ולכן עליך לשלם גם במצב זה.

9. עיין בדברי התוספות בד"ה "אילו".

א. התוספות שאלו על טענתו של המשכיר שעל השוכר לשלם לו גם כשהשוכר "נתקע" באמצע הדרך. כתוב את שאלת התוספות כתשובת השוכר לטענת המשכיר?

נכון שאילו הייתי רוצה להגיע עד לפה הייתי צריך לשלם, אך בסופו של דבר זה כלל לא מה שרציתי, ולכן איני צריך לשלם לך מאומה.
ב. כתוב את תשובותיהם של התוספות כתשובה של המשכיר לטענת השוכר, שהצגת בסעיף א'. בתגובת השוכר התייחס לשני עניינים:

למעשה אם תרצה תוכל לשכור חמור ולהמשיך אלא שזה יעלה לך מעט יותר. קצת הרווחת בכך שאת הדרך שעשית עד לפה עשית בתעריף מוזל יותר.
[2] ליכולת של המשכיר לממש את ייעוד נסיעתו במקום בו הוא "נתקע".

בנוסף, תוכל למכור את סחורתך פה ולוותר על המשך הדרך.
ג. למסקנה, לפי דברי התוספות, מהו התנאי העקרוני לכך ששוכר החמור ישלם על מחצית הדרך למשכיר?

השוכר ישלם רק בתנאי שיוכל לבצע את מה שתכנן בזכות השימוש שלו בחמור שמת (או להמשיך בדרכו על ידי שכירת חמור אחר או למכור את סחורתו במקום בו מת החמור).

מד"ל: נראה מהשוואת גדר התרעומת בין שתי האפשרויות (בהיכר דמי) שכאשר אפשר למצוא חמור בקלות ובאותו המחיר, אסור שתהיה לו אפילו תרעומת כיוון שזו טרחה מועטת, אבל כאשר יצטרך לשכור את החמור במחיר יקר יותר, מותר שתהיה לו עליו תרעומת.

למורה: שאלה זו מעלה את המקרים המובאים בתוספות לרמה העקרונית ודורשת מהתלמידים יכולת חשיבה מסדר גבוה יותר.
ד. הרמ"א (רבינו משה איסרליש – חושן משפט סי' שי' סעיף ב') פסק שהתשלום עבור מחצית הדרך הוא רק במקרה: שיכול למכור סחורתו שם, או שיכול לשכור חמור אחר עד מקום שרוצה לילך, אבל בלאו הכי אינו נותן לו כלום משכרו, דהא לא מהני ליה מידי.

אבל הרמב"ם (הלכות שכירות ה', ב') והשולחן ערוך (רבי יוסף קארו בס' שי' חולקים, ולדבריהם לעולם משלם השוכר למשכיר "דמי חצי הדרך" ואין לו עליו, לשוכר על המשכיר, אלא תרעומת.

הסבר את סברותיהם של השולחן ערוך ושל הרמ"א ובסס את דבריהם על האמור בסוגייה. ? השולחן ערוך סובר:

והרמ"א סובר: כמו מי סובר הרמ"א ?
הסבר את הסברא !

לפי סברת השולחן ערוך, אם השוכר השתמש בשירותיו של החמור, גם אם לא הצליח לממש את מטרותיו, הוא צריך לשלם למשכיר כפי הנאתו, כיוון שסוף סוף נהנה בכך שעשה חצי מהדרך. הרמ"א סובר כתוספות שרק אם השכרת החמור לחצי הדרך הועילה לשוכר למימוש יעדו, ישלם השוכר על כך למשכיר.

10 א. הגמרא ממשיכה לברר את המציאות המדויקת של דברי רבה בר רב הונא. העתק את הטבלה שלפניך והשלם את הדינים המתחלפים בסוגי השכירות השונים:

מקרה	דין	טעם (ע"פ רש"י)
חמור אני משכיר לך.	א. המשכיר חייב לשלם עבור חמור אחר.	ב. יש התחייבות מלאה לחמור חלופי.
חמור זה אני משכיר לך, ויש בדמיה ליקח.	ג. המשכיר לא חייב לשלם חמור אחר, אלא השוכר יקנה בדמי הנבילה חמור אחר.	ד. החמור עצמו משועבד לו, ולא חמור אחר, ולכן אם מת יכול השוכר להשתמש בנבילתו.

2. על סמך הטבלה, הסבר בלשונך את הקושייה השנייה שבגמרא על דינו של רבה בר רב הונא?

אילו הייתה השכרת החמור בסתם, אם כן יש התחייבות למשכיר לשכור או להביא (על חשבונו) חמור

חלופי, ולא כמו שהובן תחילה שהשוכר ישכור בעצמו להמשך דרכו.

ואילו סוג השכירות הייתה, שאמר המשכיר "חמור זה אני משכיר לך", אם כן גוף החמור השתעבד להוצאות, ויוכל השוכר למכור את הנבילה עצמה ובה לקנות חמור חלופי.

למורה: כדאי להקדים את ההבדל בין קנייה להשכרה, שבקנייה הנכס שייך לקונה ובשכירות הנכס לא שייך לשוכר, והוא מוציא כספים רק על זכות השימוש בו. בדומה להבדל שבין קניית בית אע"פ שמשלם עליו משכנתא אך הבית

שייך בנ"ב ענין
מאיר
ש"ח
ר"ת שמשלם כסף ולא מקבל בעלות על הבית והכסף הולך ומתכלה. לדוגמה: חמור שווה 1500 ₪
ה 800 ₪, אם ימצא לקנות חמור אחר ב-800 ₪ ודאי שמותר לשכור לעשות זאת מפני שדמי הקרן
להחזיר למשכיר והוא לא יפסיד. אבל אם ב-800 ש"ח הוא ישכור חמור אחר ב-100 ₪ לכל כיוון, לבסוף לא
תישאר למשכיר מאומה מהקרן וההפסד יהיה גדול.

למורה: הדין של שעבוד נבלת החמור לצורך הוצאות המשך הדרך, נראה שמיוחד רק לשכירות בעלי חיים, לפי דברי
הר"ן (דף מט. מדפי הרי"ף), "דבחמור דרכן של בני אדם שכיון שמת לוקחין אחר בדמיו", ולא נמצא דין זה בשכירות
בית ונפל הבית (ב"מ קג.), או בשכירות אחרת של מיטלטלין. ויש להסביר שלאחר זמן הנבילה מסריחה והבשר
מתקלקל ולא יהיה לו ערך משמעותי. לפיכך, כמובן אין ללמוד מכאן לדין שוכר רכב והתקלקל, שיכול "לתפוס" ולמכור
מהרכב המושכר לצורך המשך הוצאות הדרך.

11 א. באיזו מציאות מעמידה הגמרא את דינו של רבה בר רב הונא בעקבות הקושייה
האחרונה?

שאין בדמיה ליקח, כלומר לקנות חמור חדש.

ב. מה מקשה על כך הגמרא?

אומנם לא ניתן לקנות חמור נוסף מדמי הנבילה, אך ניתן לשכור (שהרי שכירות זולה בהרבה מקניית חמור חדש).

12 א. "לא מכלינן קרנא". הסבר מהי הקרן שאותה אסור לכלות לדעת רב?

גוף החמור נחשב 'קרן' כי הוא נכס שע"י השימוש בו אפשר להרוויח בכל פעם 'פירות'.

ב. מדוע לשיטת רב מותר לקנות חמור אחר בדמי הנבילה אך אסור לשכור חמור אחר?

אם קונים בדמיו חמור אחר, הרי שיש שוב 'נכס', דבר שאפשר להשכיר אותו
שוב ושוב ולהרוויח ממנו 'פירות' נוספים. אבל אם נשתמש בכסף לשכירות, הרי שהכסף יבוצז וזהו הפסד לבעלים. שימוש בכסף
לשכירות נחשב 'כילוי קרנא', ואין עושין כן.

ג. למסקנה, מהי המציאות המדויקת בה עוסק דינו של רבה בר רב הונא בשם רב? (בתשובתך התייחס לכל בירורי
'היכי דמי' שערכה הגמרא) שים לב לכל הדברים הבאים: מתי מת החמור? האם מצוי או לא לשכור חמור נוסף
בדרך? מה אפשר לעשות בדמי הנבילה ומה לא? באיזה אופן שכר השוכר מהמשכיר את החמור?

החמור מת בחצי הדרך, ולא שכיח לשכור במקום זה חמור נוסף, והוא שכר חמור מסוים (חמור
זה) והנבילה לא שווה מספיק בשביל לקנות חמור חדש, אך כן שווה מספיק כדי לשכור

13. למד את רש"י ד"ה "לא מכלינן קרנא".

א. צטט את שאלת

רש"י. וכי תנן

במתניתין חייב להעמיד לו חמור אחר.

ב. הסבר את שאלת רש"י מהמשנה על דברי רב?

במשנה מפורש שחייב להעמיד לו חמור אחר.

ג. רש"י העמיד את המשנה במקרה מסוים, כדי שלא תהיה קשה על רב. מהו המקרה ומהו התירוץ של
רש"י?

המשנה מדברת כשמתה הבהמה בבית הבעלים.
(השוכר או המשכיר), וחובת המשכיר להוסיף על דמי הנבילה ולקנות חמור חדש, ואילו רב מדבר על מציאות שמתה בחצי הדרך, ואין לשוכר רשות לשכור בדמי
הנבילה חמור אחר כי הוא מכלה את הקרן של המשכיר.

14. לדוד היה עסק להשכרת חמורים לטיולים למשך שעותיים. שמוליק שכר חמור ובאמצע הדרך נחלש החמור ומת.

א. האם שמוליק צריך לשלם את מחצית הדרך, ומדוע? וכי תנן

שהרי נהנה.

ב. רש ולקבל חמור חלופי, ומדוע? _____
ה"ח החברה המשכירה מתחייבת למסלול שלם.

ג. אם רוד ייתן את חמורו היחיד לשמוליק ויאמר לו: "שמוליק, זה החמור היחיד שיש לי, הריהו לך בשכירות". ומת החמור באמצע הדרך.

(1) האם שמוליק יצטרך לשלם על ההנאה, _____
ומדוע? _____ יצטרך לשלם מחצית הדרך, שכן נהנה.

(2) האם דוד יצטרך לספק לו חמור אחר, ומדוע? _____ לא יוכל לדרוש חמור חלופי, כי אמר לו "חמור זה".

תורת חיים

15. לפני מספר שנים, היה סכסוך עבודה בחברת רכבות. עובדי הרכבת השביתו את הנסיעה למשך שעותיים. רכבות שהיו בנסיעה ממקום למקום, עצרו בתחנות בדרך, ורק לאחר שעותיים המשיכו בנסיעתם. היו מבין הנוסעים שכתוצאה משביתה זו אחרו לעבודה. קבוצת נוסעים תבעה את חברת הרכבות שתשיב להם את כרטיס הנסיעה ובנוסף תפצה אותם כספית על ההפסדים שנגרמו להם.

קיימו דיון בכיתה על תביעה זו, על בסיס האמור בסוגייה.

השיבו בשם חברת הרכבת הנתבעת לטענות התובעים, והציעו תשובה הלכתית לתביעה.

סיכום

1.

חובה על השוכר לשלם את דמי חצי הדרך הראשונה. לפי התוספות מדובר רק אם יש הנאה מההגעה לאותו מקום, למכירת סחורה שם או לשכירות חמור אחר אפילו מעט יותר ביוקר. ויש לשוכר תרעומת על המשכיר שנתן לו חמור כחוש שיצטרך להחליף באמצע הדרך.

2.

יש הבדל בין המשכיר 'חמור' סתם, שמתחייב המשכיר להעמיד חמור חלופי אם ימות או יישבר ולא יהיה ראוי לגמרי לשימוש, לבין המשכיר 'חמור זה', שבכך הוא משעבד חמור מסוים לשכירות המבוקשת. גוף החמור משועבד לצורך זה אך אין המשכיר מתחייב להעמיד חמור אחר מעבר לכך.

3.

חמור שכור שמת בחצי הדרך, לדעת רב אין להשתמש בדמי הנבילה לשכירות חמור אחר אלא רק לקנייה, אם יש די בשווי הנבילה לכך, כיוון שלשיטתו 'לא מכלינן קרנא'. לדעת שמואל מותר גם לשכור חמור אחר בדמי הנבילה.

יחידה כ"ח - שיטת רב – לא מכלינן קרנא

(דף עט ע"א)

תורת חיים	פרשנות והיסק	מבנה	מושגי תוכן	אוצר מילים	יסודות תושבע"פ
התקופות בהן יובל נוהג ובהן הוא לא נוהג לאור דברי הרמב"ם.	הבנת האוקיימא של הגמרא בבב"א, הסבר ההוכחה מהבב"א שמדובר במכירה ממושכת, הכא נמי מסתבר - הבנת מה מסתבר וא"כ מסתבר, תיאור מציאות על פי הבב"א, הקשר בין דיני קרקעות ביובל לבין מכירת קרקעות לגוי	חלוקת הסוגייה לשלבים על פי כללי מבנה: מעבר מעברית לארמית, מונחי דיון: ואמר רב.	קרן, פירות, משכנתא, משכנתא דסורא זמן שהיובל נוהג.	דכי מטי, הדרא ארעא למריה, קא כליא קרנא, נצלחיה לציבי ונשקליה.	כל המצוות והדינים שהיו נוהגים ביובל ע"פ הפסוקים בתורה.

הקדמה

בגמרא הובאה מחלוקת בין רב לשמואל מה יש לעשות כשהחמור מת באמצע הדרך. לפי רב אם המשכיר יכול לקנות חמור אחר בדמי הנבילה של החמור שמת, חייב המשכיר לעשות כן. אך אם דמי הנבילה מספיקים רק לשכירות חמור ולא לקנייה, המשכיר לא חייב לשכור בדמי הנבילה חמור אחר לטובת השוכר, מפני שאם יעשה כן, יכלה ממונו בדמי השכירות ו"לא מכלינן קרנא".

